

A'
TSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI FELSÉG'
ENG E D E L M É V E L.

Nro 11.

Közl Bétsben, Kis-Afzsz. Havának (Augústusnak)
 5-dik napján 1796-dik Elztendőben.

Hadi Környülállások.

Az Olasz - Országi Seregünk' Fő - Ve-
 zérétől Gróf Würmsertől érkezett már teg-
 nap előtt estvé egy Kurír, Würmsér-Hu-
 fzar - Kapitány Moor Úr' személyében, ki
 is a' Veronai Megyének Dolcé nevű Me-
 ző - Városából az *Athesis* (olaszúl: *Adige*;
 németül: *Etsch*) vize mellől, következend-
 ő értelmű Tudósítással indúlt:

„ Az ellenséget, *Mántua* vidékjebéli
 egéfszsz fekvésében meg-támadtatta Gróf

L

Wurmser Júl. 29-dikén reggel. Öt tsapatokra vólt fel-ósztvá Seregünk, melylyeket: *Davidovich*; *Sebottendorf*; (Erdélyi fi) *Melas*; *Quosdanovich*; és *Mészáros* Feldmarschallieutenantok kórmányoztak. Magának a' Fő-Vezérnek szeme-láttára adta a' *Sebottendorf* F. M. L. Ósztálylya, egy leg-szebb példáját a' vitézségnek: mert ámbár meredek völgybe kellett néki le menni, 's abból ismet jó darabon fel-felé mászni, a' feléje omlott Frantzia kártás golyóbisok között: még is erő-hatalommal el vette a' *Brentinoi* jó fekvésű sántzot az ellenségtől, mely a' mint vonta vólna vízfíza magát, az *Athesis* vize' jobb partján *Brentino* és *Breboco* között, *Davidovich* Generálisunk el állotta az útját, 's fogott mintegy 900 Frantziákat, számos Tiszteket 's egy Brigadirost, és nyert 4 ágyúkat.

E' meg-lévén elébb nyomúltak mind *Sebottendorf*, mind *Davidovich* F. M. L. aink, az *Athesis* két partjain, 's midőn le-értek azon völgyekbe, a' melylyek, *Rivoli* nevű kis Helység' szomszédságában, vagynak, látták a' magas hegyről le-eresz-kedni feléjük *Melas* F. M. L. Korpusának előljáró részét is, a' melylyel *Sebottendorf* F. M. L. egygyesítette a' maga népét.

Melas F. M. L. tól oly Híradást vett Gr. *Wurmser*, hogy a' *Baldo* hegyén kézfítt sántzaikból igen diadalmasann el-

verették a' Frantziák, úgy hogy 5 és 6 száz között lévő számú csoportok fogat-
tattak egynehány ízben közzülök.

(A' Baldo hegye, a' Gardai tó, és az Athesis vi-
ze között bé-nyúlik Tirolisba.)

Egész készségű Népüktől, jó Generá-
lisaink vezérlése alatt, további előmenete-
leket reménylett Gróf *Wurmser*.

Egynehány Batalionainkban esett ugyan
kár: de a' melyet ingyen sem lehet ha-
sonlítani az ellenségéhez.

Quosdanovich és *Mészáros* F. M. L.
októl nem kaphatott még akkor Tudósítá-
sokat Gróf *Wurmser*, midőn el indította
a' Kurírt: mert azokat mezsze el - kül-
dötte, oly hagyomással, hogy csak holmi
tekervényes útakonn által tartsák fel véle
az egyesülést.

Mántua, egészen fel van az ostrom
alól szabadítva.

Gróf *Wartensleben'* 23-dik Júliusi Tu-
dósításának ez a' summája: „Minthogy
az ellenség, mind *Vándéból*, mind *Bel-
gyiomból* újjabb erővel nevedett, és oly
szándékját nyilatkoztatta, mintha el akar-
ná vágni az útját Gróf *Wartensleben'* Kor-
pusának *Bamberg* felé: ily környülállások-
ban jónak ítélte Gróf *Wartensleben'* el-
hagyni *Würzburgot*, és *Bamberg* felé von-
ni vízfza magát.

Bambergből Júl 26-dikán: — „A'

Ts. K. Sereg ismét előre akar nyomulni egyesített erővel *Würzburg* felé.

A' *Würzburgi* Püspökségben, a' *Mé-nus* vizétől nem megláza fekvő *Iphofen* nevű kis Városnál tüzes tsatázás vólt Júl. 26-dikán.

Károly Fő-Hertzeg Júl. 27-dikénn indította *Béts* felé, a' maga leg-újjabb Tudósítását, mely szerént oly helyet választott Seregének, a' honnan mind a' *Hotze* F. M. L. Korpusát segíthesse *Eszlingen*-nél; mind a' *Dévay* Generálisét *Blaubay-ernnél*, 's az *Ulmai* vidékről is egy ideig vizsgálja lehessen tartóztatni az ellenséget.

Az *Eszlingeni* ütközetben, melyről már emlékezünk, háromszor verettetett vizsgálja az ellenség, sokkal nagyobb veszteséggel, mint a' miénk vólt; mely is, 8 Tíztekből és 577 Közemberekből állott, özfze-vévén mind a' hólttakat, mind a' sebeseket, mind pedig a' nemtaláltattakat is.

(A' *Római* Spanyol Követ *Azzara* Úr, kinek közbenjárása által esett meg a' *Római* Udvar és a' *Frantzia* Respublika között a' Fegyvernyugvás-kötés, vizsgáltervén Júl. 12-dikén *Bonóniából* *Rómába*, hofzfas beszélgetést tartott más nap *Pápa* Ö Szentségével.)

A' miolta Fegyvernyugvást kötöttek a' *Sváb* Kerületbéli Rendek: már azolta F. M. L. *Frölich*, *Waldsee* nevű Város

gotska felé indúlt (mely az Aufztriai Házé); *Gyulay* Oberster a' Duna' jobb partja hofzszában, védelmére vagyon *Fröhlich* F. M. L. nak; *Wolf* Generális pedig, a' *Bodensee* nevezetű nagy tó' hofzszában, az *Arlberg* hegye előtt fekvő és *Aufztria*-hoz tartozó Birtokoknak óltalmára nyomúl.

(Az *Arlberg* egy nagy német mértföldnyi hofzszaságú magas hegy, mely, a' Sváb Kerületet, Tyrolistól, és Helvétziának *Graubünden* nevű részéről választja el. Ez előtt fekszenek a' Sváb Kerületbenn, a' *Hohenecki*, *Pludenzi*, és *Feldkircheni* Grófságok, 's a' *Bregenzi* Dominium, melylyek az Aufztriai Házé. A' *Bodensee*, mely *Costnitzersee*-nek, 's *Bregenzről*, *Bregensersee*-nek is neveztetik, 7 mértföldnyi hofzszaságra, és 3 mértföldnyi szélességre terjed, a' Sváb Kerület és Helvétzia között.)

Königstein Várára, melylyet 600 ember őrizett hűz ágyúkkal, reá rohantak Júl. 19-dikénn a' Frantziák: de vízfzavertettek: hanem, az az után következő napokon el ásták a' tsatornák' útját, melylyek, vizet szállítottak bé a' Várba. Nem lévén e' szerént vize az Őrizetnek, kéntelen vólt magát megadni Júl. 22-dikén, oly feltétellel, hogy ha tetszik: mindjárt is ki-váltódhatik.

(*Königstein* Várja a' Saxóniai Választó-Hertzenek is vagyon Tseh-Ország' széleinél: de a' mely *Königstein*ről itt vagyon szó: az, *Frankfurt*tól egy postányyira esik, *Moguntzia* felé)

Ehrenbreitstein Várából rettenetesen ágyúzott ki az Őrizet Júl. 18-dik éjtszakájánn a' Frantziák' Munkássaikra, kik ott,

Földváraknak készítésében foglalatoskedtak.

Newiednél, nagy sántzokat hányattak a' Frantziák.

A' *Württembergi* Hertzegtől, négy millió lívert kívántak a' Frantziák, Fegyvernyugvás' váltságául.

Regensburgból Aug. 1-ső napján: — „ Sok Tudósítások bíztatnak bennünket Békességgel. “

A' *Livornói* Komendáns eránt, kit, a' Fr. Fő-Vezér *Bonaparte*, egy Írás mellett fogva küldött *Florentziába*: következő értelmű Választ kapott említett *Bonaparte*, a' *Toskánai* Nagy-Hertzegtől: „ Generális! *Spanocchi* Generális, ki a' Kegyelmed parantsolatjára meg-árestálódott, ide hozattatott. Az én betsületérezésem kívánja tőlem, hogy megtartsam Ötet addig az árestomban, míg ezen árestálásnak indítókoka, (melylyekről én fel-teszem, hogy helyesek) nálam tudva léznek; hogy ezen tselekedetem által bizonyosságát adjam, Kegyelmed, a' Fr. Respublika és egész Európa előtt, az én Tartományom' Törvénynyei-vel meg-egyező Igazságnak, a' melylyeknek alatta lenni én magam Törvényemmé tettem magamnak. Átal-küldöm Kegyelmednek ezen Levelet, Markéze *Manfredini* által, kinek ne terheltekké Kegyelmed ki-nyilatkoztatni, mit vétett az emlí-

tett *Spanocchi*. Egyébaránt mind azt is fel-fedezheti Nékie Kegyelmed, a' mi illeti az én Tartományomnak tsendességét. Igen óhajtom azonban, hogy Kegyelmed' kezétől oly Keze-írását vehessem, mely engemet egész *Toskánával* egygyütt megnyugtathasson. — *Ferdinánd*.

Ezen Levélre, adott feleletet *Bonaparte*, melyben meg-írta a' *Spanocchi* Generális' meg-árestáltatásának okait. Az után pedig személy szerént is el ment *Florenziába*. (mint már ez tudni való.)

Az a' Levél, melyben, *Spanocchi* Generális' el-fogatásának okait fel fedezte *Bonaparte* a' Nagy-Hertzeg előtt, nem jött ki nyomtatásban: de ki jött az a' Tudósítása *Bonaparténak*, melylyet a' többek között ebben a' dologbann is, Júl. 2 dikánn indított *Bonóniából Párisba*. Ide tartozó Tzikkelye az említett Tudósításnak ez:

„A' Nagy-Hertzeg' nevébenn el-fogattam a' Város' (*Livornó'*) Kormányozóját, és tulajdon Katonái által *Florenziába* vitettem: úgymint a' ki, az Ánglusoknak (negyven rakott hajókkal *Livornó* alól való) el-útazását szerentsésítette; és kevés órákkal az előtt a' maga Batteriái alatt, el hagyott vétetni két Frantzia hajókat egy Ánglus Fregát által. — Ez a' Tiszt esméretes *Livornó* bann, a' Frantziák

eránt való gyűlölségéről, egy *Neápolis*i Fregátot vezérlett ellenünk, és meg van véve Anglia' részére. "

A' Nagy-Hertzegről, ezt írja *Bonaparte* említett Tudósításában: Arra akarták reá venni a' Nagy-Hertzeget, hogy elutazzék: de nem hajlott a' maga ellenségeinek 's a' Miéinknek szavokra: megmaradt a' maga Fő-városában, a' mi Seregeinktől körül-vétetve, de a' Frantzia jó-lelkiségbe vetett bizodalommal. Ez a' maga-viselés meg-érdemli, hogy betsül-tessék.

Végző szavai a' *Bonaparte*' Tudósításának ezek: „A' *Luccai* Respublika hat ezer puskákat adott, melylyekre, nagy szüksége vólt a' Seregnek: mivel igen rontja a' táborozás a' mi fegyvereinket.“

Nagy-Britanniából. —

Sok Suán-Tisztek takarodnak által Angliába, a' kik engedelmet kértek 's nyertek is *Hoche* Republikánus Vezértől, hogy békével el költözhetnek a' Frantzia földről.

Frigyes-Belgyiomból. —

A' *Texeli* Kikötőhelyből nem indulhatott vala még ki a' *Batáviai* Hajóssereg Júl. 16-dikáig is az ellenkező szelek miatt. Az Admirális-hajón, *Winter* Admirálissal

egygyütt két napot töltött a' Frantzia Követ *Noël* Polgár.

Hogy az Anglusok' kereskedésének a' menynyire tsak lehet, rövidséget okozzon a' Nemzeti-gyűlés; meg nem engedi, ezen-túl a' *Batáviai* Tartományokra való bévitettetését az Angliai kemény tserép-edényeknek; ellenben azt se' engedi, hogy *Batáviából* Angliába, Tímároknak való tserfa-héjjat lehessen által-hordani, valamint ó vasat sem, melylyet ennekelötte leg-nagyobb részént *Hollandiában* szoktak vólt vásárlani az Anglus Atzél-fabrikánsok.

Ha számos Személyek akarnának kiútnazni egygyütt társaságban a' Respublika' földjéről; pafzszust nem kapnak: magános Személyek is tsak úgy nyerhetnek, ha meg-mutatják, hogy a' rendkívülvaló adókat már Ök bé-fizették; vagy ha bé nem fizették; Kezeseket állítanak magok helyett. Általjában nagy vígyázat vagon a' pafzszus adásban,

Frantzia-Országból. —

Hoche Generális, ki a' Suánok (Királytkívánók) ellen hadat folytatott Seregnek vala Fő-Vezére, *Párisba* ment, a' hol különös tekintettel fogadtatott a' Direktórium által. *Brest'* vidékjére gyűlekezik az a' Frantzia Sereg, mely a' Suánok ellen hadakozott.

A' Tengeri dolgokra ügyelő Minister ki-hirdettette, hogy *Brigitte* nevű Ánglus Hajót, melylyen 12 ágyú és tíz ezer mázsa gabona vólt, el nyert egy *Foudre* nevű Fr. hajó, tsalárdsággal, mely abból állott: hogy a' Fr. Hajós - Kapitány *Algíri* zászlót tétetett fel a' hajóra; maga pedig az Embereivel egygyütt törökösen öltözött. Ily formában leg-kissebbnyire se' lévén az Ánglusok előtt gyanúsok a' Frántziák, mind addig ürgöttek forgottak, mig oly helyre nem verkedtek; hogy többé ellent nem állhattak volna nékiek az Ánglusok. Akkor hirtelen Frantzia zászlót tettek fel, 's reá kiáltottak az Ánglus hajóra ellenségesen, mely, látván a' kéntelenséget, magát meg-adta.

Páris mellett *Meudonban*, még most is dolgoznak a' *Physicusok* és *Chimicusok*, az *Aërostátnak* (Levegő-égi vizsgáló eszköznek) nagyobb tökéletességre való vitélében. Két új találmánynyal gazdagították is már az előbbenieket, úgymint: 1.) Mint kellessék szél' ellenébe is igazítani az *Aërostátót*? 2.) Találtak oly vékony selyem' nemét is, a' melyből egy századrészényi költséggel lehet készíteni mint eddig, az *Aërostáthoz* kívántató golyóbist.

Elegyes Tudósítások.

A' *Dániai* Korona-Örököse, *Vesztfáliának* *Pymont* nevű és a' *Savanyú-vizé-*

ről híres Városotskája felé intézett útjában, meg-látogatta *Hanau* környékén Júl. 20-dika előtt, *Jourdan* Fr. Vezért, a' ki, Katonai tiszteséget tétetett néki, és két Regimentel próbákat is adatott előtte. — A' *Pruszsziai* Király *Pyrmont*ban vólt már akkor.

A' Fr. temető-helyek ezentúl *Cyprus*-fákkal lesznek bé-ültetve. A' temető-közepén fog állani a' Halhatatlanság' ofzlopa, ily felül-írással: „A' jó erköltsű Emberre nézve, Halhatatlanság' böltsője a' sír. A' bé-menetelénél a' temetőnek ezenn értelmű szók fognak olvastatni: „A' jó lelkű Ember midön meg-hal: akkor kezdi élni a' boldog életet.

A' *Páris*ban múlató *Északi-Ámerika*-béli Republikánusok, nagy vendégséget tartottak Júl. 4-dikénn, a' magok Szabad Közönséges - Társasága' fundáltatásának örömére. A' tele pohár-emelgetések' alkalmatosságával ki-nyilatkoztatott örvendező kívánságoknak tárgyai vóltak: az *Ámerikai* Respublika' születése napja 4-dik Július, az *Ámerikai* és *Frantzia* Közönséges - Társaságok, ezeknek Barátjaik, és Igazgatóik; a' vélekedésbéli homályoknak el-enyészése, a' Kereskedés, és ennek Nénynye 's Gyámola a' Földművelés, a' Tudományok és Mesterségek 's ezeknek Előmozdítóik, a' föld kerekségén élő Szép Nem 's a' t.

Basileában, Poteratot és Bassalt, a' kikkel vígyáztatott eddig a' Fr. Direktórium, *Barthelémyre*: most maga megárestáltatta.

Magyar Ország.

Bereg Vármegyéből Júl. 19-dikén: — „Nem rég”, a' kövér időről, 's a' bőv szürethez, sok gyümöltshöz, és gazdag aratáshoz igen fundamentomos reménységéről írtam földünknek; de azolta, két Szombaton ment rajtunk egymás után által, oly szörnyű jég-esső: a' milylyenre a' leg-öregebbek sem emlékeznek; és a' mely valamint a' szomszéd Vármegyékben, a' mint szomorúan haljuk: úgy a' mi egész Vármegyénkben is, mind a' hegyeken a' szüretnek, mind a' mezőkön az aratásnak, 's egyéb tavaszi vetéseknek, és kerti veteményeknek, egészzen nyakát szakasztotta; 's a' fákról a' sok gyümöltstöt, zöldiben le-vágta; valahol tsak keresztül ment. Főképpen az első zápor, melynek a' jégei is nagyobbak, szegeletesek, és igen élesek voltak; oly ifzonyú szélvészszel járt: hogy szomszédáságunkban: hol a' templom' fedelét el-hordta; hol egészsz zsindeyes tsürnek a' fedelét; hol egyebeket; nevezetesen *Beregszázfban*, a' nagy fákat tövestől ki-törte; nem egy két új zsindeyes épületet a' földre terített; 's embert is ölt oda; kit meg-sebesített; és a' felleg mód-

ra fel vett pornak sűrűségével, még a' levegő-éget is nagyon meg-setétítette. "

„E' két, egészsz Vármegyénket rontott kö-essön kívül, még egy harmadik nagy zápor, vagy inkább felhő-fzakadás is ment *Beregszászon* 's a' környékén által; melynek, egy szikra idő alatt, felette nagyra nőtt árijai, az útszákön, patak módra folytak; a' hegyen, egészsz szőlőket, tövestől ki-mostak 's el sepretek; más szőlőket ellenben, úgy bé-temettek: hogy néhol, hasig is esett belé a' szegény Gazda. Ezen kívül, tíz húsz mázsás köveket is hajtottak le felé a' tetőkről, melylyek, más kövekkel egygyütt, hasonlóképpen temérdek rontást tettek a' szőlőkben. — A' hegy alatt fekvő egy kis faluban pedig, oly irtóztató árvíz lett ugyan ekkor: mely, az útszáról a' házakba, nem az ajtón, vagy inkább, nem csak az ajtón; hanem az ablakokon is, széltibe folyt bé felé. — *O Tempora!* — —

Győr Vármegyéből Júl. 25-dikén: —
 „Ezen jó, és bőv termésű esztendőnek, ezen a' vidéken sok Helységek' határjaiban a' szörnyű jég-cső által lett tsapási; és azok által sok szegény Ember-társunknak nyomorodási indítottak arra, hogy tapasztalesomat a' károknek enyhítésére, sőt valamely részből lehető segéllésére, ha azt követni akarnák, közöljem; mely is ebből áll: Történt egynehány esztendőkkel ennelötte, más Vármegyében, 's távolabb

lévő jószágomban, hogy aratásnak idején a' nagy szél, a' meg-érett búzámnak a' szemit ki-verte, és csak igen kevés haszonnal lett az aratásom. Fájlalni lehetett a' szép tiszta búzát, hogy a' földön a' tarló közt igen sűrűen pirossallott: azt tehát le szántattam, és leboronáltattam. Következő esztendőben, bővebb és hasznosabb aratást adott, mint a' rendszerént való vetés; korábban is meg-érett, a' takarítása korábban esett, és így ismét meg-lehetett szántani a' földjét, és rendszerént annak idejekor bé-vetni. A' föld sem soványodott el, ismét közönséges jó termést adott. Ezt mindenkor, és el-felejtethetlenül emlékezetembenn tartván: történt a' múltt 1795-dik esztendőben, hogy a' jég el-verte a' búzámat, úgy a' többi Lakosokét is, itt ezen lak-földem' határjában, és nem egész érett, hanem zsenyé érett korában; úgy hogy talán felit sem kaptam a' reméllett termésnek. Több Lakosok pedig anynyit sem kaptak, hogy csak a' vetőre el-készített ugarolt földüket is bé-vethették volna.“

„A' jég által le-vertt kalászkok mindazáltal teljes érett szemmel tele voltak az aratás' idejére. Sem kaszálni, sem aratni nem lehetett jól a' jég által le-terített búzát, anynyi, vagy néhol több kalász is maradt a' szántó-földön, mint a' mennyit özfize lehetett takarítani.“

„Itt is tehát javasoltam a' le-fzántá-
sát, beszéllvén a' történtt tapasztaltt dol-
gomat, és annak ki-menetelét, de tsak
anynyt tett, mint a' falra borsót hányni:
jöllehet némelylyek meg-gyözödtek annak
jó ki-meneteléről.“

„Én tehát, hogy a' javaslásomat tse-
lekedettel is meg-bizonyítsam; a' két kö-
vérebb darab földemen heverő kalászokat
le-fzántattam, bé boronáltattam, és szinte
azon szerént mutatta a' reménység mun-
kámnak meg-jutalmaztatását, mint az első
történetben. De mit tselekedtek az íri-
gyek? Juhászokat, pásztorokat, anynyira
reá ingerlették a' kárt tételre, hogy az
egygyik földemen tsak egy szál sem nő-
hetett fel, úgy legeltették, és késő tavasz-
kor tövéből ki-rágatták a' szép zöld, és
bokros búzámat. A' másik darabon is alig
maradhatott három vagy 4 kévére való,
a' melyről 200 öreg kereftet bizonyossan
remélhettem.“

(Folytatása következik.)

*A' Régi Népek' Erköltseiknek, Szokásaik-
nak, és Rendtartásaiknak Históriájából.*

Még egyszer az Acridophagusokról (Sáska-evök-
ről); és valami keveset az Adyrmachidákról.

Rövid életű Emberek voltak az *Acri-
dophagusok*: a' kik leg-tovább éltek is kö-
zöttök, meg nem haladták a' 40 esztendőt.
Igen nyomorúltúl múlták ki szegények a'
Világból, *Siciliai Diodorus'* Historikus-
nak előadása szerént, mely is ebből áll:

„A' midőn már öregedni kezdettek: különkülönbféle igen undok formájú szárnyas tetvek termettek, elébb ugyan a' hasoknak és gyomroknak, azután pedig kevés idő alatt egész testeknek bőre alatt, a' melylyek miatt elsőben oly vízketegséget érzett a' Beteg, hogy szinte jól esett néki a' vakaródzás; de annakutánna midőn azok az otsmány állatotskák, ki-akarták fúrni magokat a' bőr alól: ki-nyomták azonn által, a' romlott vért, 's éles fájdalmakat okoztak a' bőrben. A' kínlódó Ember, útat tsinált nékiek körmeivel a' ki-jövetelre: de keserves jajgatások között. Akkor mint valamely jukas edényből: úgy nyüsögtek ki a' nyílt sebű testből a' rút férgek: és oly bőséggel, hogy ki-vezteni őket többé nem lehetett. Nem lehet meghatározni: ha az eledelnek e', melylyel táplálták magokat az Acridophagusok; vagy lak-helyek' roszsz levegő-egének kellessék tulajdonítani ezen különös nyavalyát?

Az Adyrmachidák,

Áfrikának *Libya* nevű részét lakták: úgy is öltözködtek mint a' több *Libyaiak*, és szinte azon erköltsűek és szokásúak voltak, mint az *Égyptombéliek*, kikről, mikor a' rend reájok kerül, fogunk szólni. *Herodotus* azt írja az *Adyrmachidák* fejeér népéről, hogy az, rézből készült tzombravalókat viselt. Meg-hagyta nőni a' haját, és ha tetűt fogott rajta: büntetésül agyon harapta azt, 's azután el-vetette.